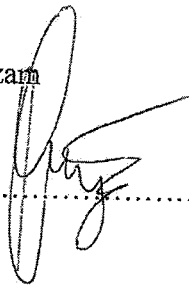


Zatwierdzam

Warszawa, 9 stycznia 2019 r.



.....

Protokół nr 10/2018

z dziesiątego posiedzenia Grupy Tematycznej ds. podejścia LEADER

W dniu 26 listopada 2018 r. w siedzibie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w Warszawie odbyło się X posiedzenie Grupy Tematycznej ds. podejścia LEADER. Zgodnie z uchwałą nr 4 Grupy Roboczej ds. KSOW z dnia 12 października 2015 r. w sprawie powołania Grupy Tematycznej do spraw podejścia LEADER (GTL) oraz z uchwałą nr 17 Grupy Roboczej ds. KSOW z dnia grudnia 2016 r. w sprawie poszerzenia składu członkowskiego grupy tematycznej do spraw podejścia LEADER, w posiedzeniu wzięli udział przedstawiciele: Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jednostki centralnej KSOW, regionalnych sieci LGD, samorządów województw, lokalnych grup rybackich, organizacji pozarządowych działających na obszarach wiejskich, sieci FARNET oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Warszawie, pełniącego obowiązki sekretarza Grupy. Lista obecności uczestników posiedzenia stanowi załącznik nr 1 do protokołu.

Ad.1 Posiedzeniu, odbywającym się w gmachu MRiRW, przewodniczył **Pan Witold Magryś** - przedstawiciel Polskiej Sieci LGD, który na początku przedstawił główne tematy posiedzenia: przyszłość podejścia LEADER; informacje o pracach w bardziej specjalistycznych grupach roboczych, które działają na poziomie europejskim; stanowisko Ministerstwa w sprawie podejścia do kamieni milowych w obecnym okresie programowania; prezentację najważniejszych zmian w legislacji dotyczącej KSOW-u; relacje dotyczące ważnych projektów, które były realizowane w tym roku przez partnerów sieci oraz podjęcie uchwały w sprawie zaopiniowania zmian w projekcie Planu edukacyjnego KSOW dla działania IV - Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania.

Ad. 2. Pan Witold Magryś spytał zebranych, czy mają uwagi co do porządku obrad?

Pan Piotr Sadlocha, reprezentujący Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej, zgłosił wniosek o przesunięcie punktu nr 9, czyli podjęcia uchwały nr 11 w sprawie zaopiniowania zmian w projekcie Planu Operacyjnego KSOW na lata 2018-2019 dla działania „Szkolenia i

działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania, w tym zapewnienie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej przed zaplanowaną przed punktem 6 przerwę.

Po przedstawieniu zmian w agendzie spotkania **Przewodniczący** poddał pod głosowanie porządek obrad.

Zmieniony porządek obrad został przyjęty jednogłośnie i przedstawiał się następująco:

1. Otwarcie i wprowadzenie do agendy posiedzenia – Witold Magryś, Polska Sieć LGD, przewodniczący GTL.
2. Przedstawienie i przyjęcie porządku obrad.
3. Przyszłość podejścia LEADER/RLKS w świetle aktualnego stanu negocjacji dot. kształtu Wspólnej Polityki Rolnej po 2020 r. (w tym Stanowisko Rządu RP dot. pakietu propozycji legislacyjnych WPR po 2020, przygotowania do tworzenia Krajowego Planu Strategicznego) - Ryszard Zarudzki, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
4. Informacje o pracach dotyczących okresu programowania 2021-2027 w grupach roboczych działających na poziomie europejskim - Joanna Gierulska, Dyrektor Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich, MRiRW .
5. Stanowisko Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w kwestii kamieni milowych. w podejściu LEADER/RLKS w okresie programowania 2014-2020 - Łukasz Tomczak, Z-ca Dyrektora DROW, MRiRW
6. Podjęcie uchwały nr 11 w sprawie zaopiniowania zmian w projekcie Planu Operacyjnego KSOW na lata 2018-2019 dla działania „Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania, w tym zapewnienie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i transnarodowej”
7. Zmiany w legislacji dotyczącej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w kontekście kolejnego konkursu na wybór operacji realizowanych przez partnerów – Krzysztof Rodzik, Dyrektor Biura Pomocy Technicznej, MRiRW. Dyskusja
8. Informacja o efektach realizacji projektu pn. „Akademia Umiejętności Animatora LGD” – przedstawiciel Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich
9. Relacja z wyjazdu studyjnego do Portugalii zorganizowanego w ramach wsparcia Jednostki Centralnej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich – Bożena Pełdiak, Polska Sieć LGD
10. Wolne głosy i wnioski
11. Podsumowanie i zakończenie posiedzenia

Ad. 3. Następnie głos zabrał **minister Ryszard Zarudski**, który przedstawił przyszłość podejścia LEADER/RLKS w świetle aktualnego stanu negocjacji dot. kształtu Wspólnej Polityki Rolnej po 2020 r. (w tym Stanowisko Rządu RP dot. pakietu propozycji legislacyjnych WPR po 2020, przygotowania do tworzenia Krajowego Planu Strategicznego). Na wstępie przywitał uczestników posiedzenia i podkreślił, że spotkanie z grupą tematyczną LEADER traktuje jako spotkanie robocze, a MRiRW jest tylko gościem spotkań, zaś autorami agendy są przedstawiciele GTL. Przypomniął również o możliwości indywidualnych spotkań oraz krótko podsumował swoją trzyletnią pracę w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w tym także zadania związane z podejściem LEADER. Wspomnił też o znaczącej poprawie w komunikacji z Lokalnymi Grupami Działania. Następnie, omawiając zagadnienie przyszłości podejścia LEADER/RLKS, przedstawił aktualne prace oraz planowane zadania podejmowane przez MRiRW. Przedstawił zmiany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich, którego Dyrektorem została Pani Joanna Gierulska, zaś zastępcą dyrektora został Pan Łukasz Tomczak. Dodał również, że problemy są i nigdy od nich się nie ucieknie, ale łatwiej jest mierzyć to miarą różnych doświadczeń. Należy wykorzystać ten rok na to, by zrobić to, co zostało do zrobienia. Można też zadać pytanie, czy coś zmienić? Jak zmienić? Gdzie można nadać nowe kierunki? Jak kontynuować to, co już jest robione?

Wspomniał także, że Komisja Europejska w czerwcu ogłosiła projekty rozporządzeń - tak zwany COM 392 [*Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia na podstawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013*], 393 [*Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1306/2013*] i 394 [*Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina, (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej i (UE) nr 229/2013 ustanawiające szczególne środki dotyczące rolnictwa dla mniejszych wysp Morza Egejskiego*]. Te trzy projekty rozporządzeń dotyczące nowego okresu istotne są również w przypadku, gdy mówi się o Krajowym Planie Strategicznym.

Wspomniał także o pracy MRiRW w ramach tworzenia Krajowego Planu Strategicznego. Zaznaczył, że kluczowym zadaniem jest wzięcie pod uwagę w nowym dokumencie legislacyjnym połączenia i filaru pierwszego, i filaru drugiego oraz regulacji rynkowych, które są też w pierwszym filarze. Ważnym jest też uwzględnienie dziewięciu celów szczegółowych, celów Wspólnej Polityki Rolnej, które w rozporządzeniach są podane oraz wskaźników rezultatu.

Podkreślił również, że Krajowy Plan Strategiczny może stwarzać problemy, ale pozwala na większą elastyczność i lepsze dostosowanie do warunków krajowych i lokalnych potrzeb. Jak to wyjdzie w praktyce? Dzięki analizom i doświadczeniu pracowników MRiRW w trzech okresach programowania wydaje się nawet, że wyjdzie to bardzo dobrze. Zwrócił się do zebranych na posiedzeniu z zachętą do zapoznania się ze stanowiskiem rządowym, które pokazuje warunkowość oraz nowe elementy, by móc LEADER-a umiejscowić w pewnej, nowej rzeczywistości. Należy zastanowić się, jaka jest rola lokalnych grup działania w nowym okresie, co zrobić z wyborem lokalnych strategii rozwoju? Czy rolą lokalnej grupy działania jest bycie animatorem czy administratorem?

Pan Witold Magryś podziękował ministrowi Ryszardowi Zarudzkemu za trzy lata współpracy, jego udział w wielu posiedzeniach GTL i słowa mobilizacji do zmiany i wspólnej pracy na rzecz lepszego LEADER-a. Zaznaczył, że nic jeszcze nie jest ustalone, natomiast można mieć pewność, że jest dobra wola ze strony pana ministra, jednak różnie to być może z LEADER-em. Zaznaczył, że najważniejszą szansą i możliwością jest wielofunduszowość, a ta kwestia wykracza poza spektrum oddziaływania Ministerstwa Rolnictwa i konieczna będzie pewnie decyzja, z udziałem co najmniej kilku innych ministerstw, resortów, wydziałów, również za inne środki, z wykorzystaniem innych funduszy. Wspomniał także, że ostatnio był uczestnikiem konferencji w województwie śląskim - była to konferencja uruchamiająca proces zmian o charakterze strategicznym. Rzeczywiście, to, o czym mówił wcześniej minister Ryszard Zarudzki, że nie będzie PROW-ów, będzie jeden plan strategiczny może mieć głębsze tło - w grudniu zeszłego roku dokonana została zmiana, jeśli chodzi o system zarządzania krajem, system zarządzania rozwojem Polski. Ta zmiana będzie miała mnóstwo następstw. Jednym z nich będzie zmiana wielu dokumentów strategicznych, począwszy od strategii rozwoju poszczególnych województw, skończywszy na strategiach gminnych - w każdym regionie ruszy taki proces, być może w części już ruszył taki proces aktualizacji tych zmian i gdzieś pojawiały się zapisy dotyczące LEADER-a czy RLKS-u, jako ważny instrument terytorialny. Faktem jest, że zostało to też zasygnalizowane w projektach rozporządzeń, że instrumenty te będą kontynuowane. Oczywiście, jeżeli będzie taka decyzja, że RLKS będzie powszechny, wielofunduszowy, co byłoby jego zdaniem dobrym rozwiązaniem, to nie będzie problemu, a jeśli będzie taka sytuacja, jaka miała miejsce wcześniej, że będzie to instrument w pewnym sensie dobrowolny, jeśli chodzi o kształt i ilość funduszy wspierających, to od poszczególnych regionów będzie zależało, ile z tego instrumentu się ostanie. Dlatego bardzo ważne jest to, żeby uczestniczyć we wszystkich pracach i dbać o to, żeby zapisy dotyczące RLKS-u i LEADER-a, gdzieś po drodze w trakcie konsultacji, nie zostały wykreślone. W punkcie wyjścia one są i teraz w dużej mierze od osób reprezentujących LEADERa zależy, czy w efekcie one się utrzymają i będą stworzone możliwości wielofunduszowego LEADER-a. Należy walczyć o to, żeby LEADER był powszechny, a nie był takim luksusem, na który sobie mogą pozwolić dwa regiony.

Następnie głos zabrała **Joanna Sokólska**, reprezentująca Podlaską Sieć Lokalnych Grup Działania, która wspominała o roboczej wizycie delegacji przedstawicieli Komisji Europejskiej, na poziomie dyrekcji DG Regio, odpowiedzialnej za Europejski Fundusz Społeczny. Pojawiły się obawy i po stronie samorządu województwa i lokalnej grupy działania,

żeby przypadkiem nie pokazywać problemów lub kto jest winny, jeśli jest jakaś trudność albo gdzie są trudności. Okazało się po dwóch dniach spotkań, że naprawdę udało się pokazać to, że obie strony chcą dalej zostać przy wielofunduszowości. Najważniejszym jest jednak to, że zarówno lokalne grupy działania, jak i samorząd wyraźnie pokazały, i to w sposób bardzo merytoryczny, że warto wybierać wielofunduszowość.

Ad. 4. Po wystąpieniu wiceministra Ryszarda Zarudskiego swą prezentację przedstawiła **Joanna Gierulska**, Dyrektor Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich w MRiRW, która przybliżyła zebranych informacje o pracach dotyczących okresu programowania 2021-2027 w grupach roboczych działających na poziomie europejskim. We wstępie odniosła się do Krajowego Planu Strategicznego. Zaznaczyła, że głównym celem tej reformy jest połączenie dwóch filarów – co skutkuje tym, że się trochę zyskuje, a trochę się traci. Pierwszy filar się obawia, że będzie miał rozliczanie bardzo konkretne po rezultatach, tak jak jest to w drugim filarze, z kolei drugi filar traci na tym, że będzie to rozliczanie coroczne po rezultatach, co może wzbudzać pewien niepokój. Wiele państw zgłasza bardzo zbieżne uwagi, co znaczy, że większość państw ma problem z typem rozliczania rocznego. Jak to w praktyce będzie wyglądało? Co roku będzie trzeba wykazać osiągnięcie pewnych wskaźników rezultatu na jakimś poziomie. Jeżeli powyżej 25% nie będzie osiągnięcia tego wskaźnika, to będzie traktowane jako niepokojące, wtedy trzeba będzie przygotować plan naprawczy. Niestety co roku będzie trzeba robić takie podsumowanie. Biorąc pod uwagę fakt, ile to może zabrać czasu, może pojawić się problem z realizacją planów naprawczych na dany rok, czy też ze zrobieniem kolejnych na następny rok. Komisja Europejska może nie mieć świadomości tego problemu. Zmieniono podejście, jeśli chodzi o zasady wdrażania, jednak aktualnie jest bardzo mało regulacji dotyczących tego, co jest kwalifikowalne, co można, czego nie można, co też jest ogromną szansą, z której należy skorzystać, bo już nie ma bardzo sztywnych zasad, że na przykład młody rolnik to 40 lat lub czy młody rolnik to musi mieć wykształcenie średnie czy wyższe itd.

Pokreśliła także inną istotną kwestię, którą jest fakt, że są państwa, które już w tej chwili mają w ten sposób programy skonstruowane, że będzie bardzo zielono - będzie kładziony duży nacisk na środowisko i na klimat. To bardzo mocno zmienia podejście, że jeśli chodzi o to, jak mamy robić. To jest oczywiście większa swoboda, ale co mamy robić, to już takiej dużej swobody nie ma, bo jest bardzo dużo takich założonych wymagań, że 40% klimat, 30% środowisko, 5% LEADER. Biorąc pod uwagę dostępne środki, które będziemy mieć do dyspozycji, trzeba będzie po prostu przeanalizować, co w pierwszej kolejności należy finansować. LEADER jest oczywiście bezpieczny, jeśli chodzi o 5% - są szerokie możliwości realizacji, również przez przypisanie do celu 8. Jest to dobry kierunek. Jest również pozwolenie na to, że LEADER może sięgać po jakieś interwencje, rodzaje operacji, które niekoniecznie w WPR-ze są finansowane, ale w LEADER-ze mogą być, co jest oczywiście dobrą informacją. Natomiast, jeśli chodzi o tę wielofunduszowość, jest ona możliwa, jednak pozostaje ta kwestia do decyzji państwa członkowskiego, tak, jak i było poprzednio.

Następnie omówiła „nowe rozporządzenie 1303” - Projekt Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu

Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz. Omówiła również „nowe rozporządzenie 1305” - Projekt Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia na podstawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013. Wspomniała, że Ministerstwo podczas prac nad projektem rozporządzenia zgłosiło uwagi do „nowego rozporządzenia 1303”: potrzeba dalszego rozwinięcia funduszu wiodącego (nie uwzględniono); Potrzeba konkretnego wskazania EFRROW jako funduszu, który może wspierać RLKS (uwzględniono); wątpliwości do organizacji wspólnego wyboru jednofunduszowych i wielofunduszowych LSR - nie do końca jest jasne jak powinien on działać i jakie zasady będą obowiązywać; rozporządzenie powinno zawierać kluczowe projekty w LSR, które są kluczowe dla jego wdrożenia i które zostaną zatwierdzone wraz ze strategią.

Omówiła również Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (art. 25) - może być wspierany z funduszy EFRR, EFS+, EFFROW i EFMR; ma się koncentrować na obszarach poniżej szczebla regionalnego; ma być kierowany przez LGD, w których skład wchodzi przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych i w których to grupach żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji; ma się odbywać na podstawie zintegrowanych strategii; ma wspierać tworzenie sieci kontaktów, innowacyjne elementy w kontekście lokalnym i w stosownych przypadkach współpracę z innymi podmiotami terytorialnymi. Natomiast w przypadku wielofunduszowego RLKS właściwe instytucje zarządzające organizują wspólny proces zaproszenia do wyboru strategii i powołują wspólny komitet dla wszystkich funduszy, których to dotyczy, w celu monitorowania wdrażania tych strategii; właściwe instytucje zarządzające mogą wybrać jeden z funduszy w celu pokrycia wszystkich kosztów przygotowania, zarządzania i kosztów aktywizacji związanych z takimi strategiami; właściwe instytucje zarządzające mogą wyznaczyć jeden z funduszy, jako fundusz główny, którego przepisy mają zastosowanie do strategii. Instytucje odpowiedzialne za pozostałe fundusze postępują zgodnie z decyzjami i kontrolami zarządczymi, które podejmuje i przeprowadza właściwa instytucja funduszu głównego. W przypadku gdy EFRROW wspiera strategię za pośrednictwem LEADER, zgodnie z art. [71] rozporządzenia [plan WPR], ust. 3-6 stosuje się również do EFRROW i do odpowiednich władzy programu.

Głos zabrał **Pan Witold Magryś**, który skomentował słowa prezentującej, że kompromisy mają to do siebie, że bywają często, co najwyżej niezłe, a nie dobre. Teraz wiele zależeć będzie od państwa członkowskiego, nie będzie już możliwości zasłaniania się Unią Europejską. Natomiast inwestycje uznać należy za swego rodzaju wabik, który może zdecydować o tym, że będzie niezłe, problemem mogą być jedynie duże inwestycje, czy nie zabije to tego, co jest

uważane jako najcenniejsze w LEADER-ze, czyli roli animacyjnej. Następnie otworzył dyskusję.

Głos w dyskusji zabrała **Pani Justyna Durzyńska**, reprezentująca Urząd Marszałkowski woj. pomorskiego, która spytała, czy jeżeli mowa o funduszu wiodącym i o możliwości wyboru tego funduszu wiodącego w szerokim zakresie, to tak naprawdę, o czym jest mowa? Że będzie wówczas możliwość implementacji np. reguł wdrażania tego funduszu, zasad kwalifikowalności całego systemu? I czy to będzie obligatoryjne, czy cały czas będzie tak, że jakieś strategie będą obowiązywały na różnych funduszach?

Pani Joanna Gierulska odpowiadając na pytanie wyjaśniła, że fundusz wiodący oznacza, że po prostu można wybrać fundusz i postępować dalej z jego zasadami. Nie trzeba dostosowywać swojego funduszu do tych zasad, tylko po prostu można stwierdzić: wybieram EFROW. I postępować tak, jak z wnioskiem EFROW-skim. W praktyce to musiałoby oznaczać, że powstanie dość ogólny dokument aplikacyjny, żeby wszyscy mogli się w niego wpisać. Dodała, że przepis jest bardzo atrakcyjny, natomiast w praktyce, biorąc pod uwagę, jakie są różne systemy w tej chwili, będzie trudniejszy do wdrożenia, jednak ogólne założenie jest po prostu takie: wybieram jeden fundusz i wszystko idzie przez instytucje go obsługujące.

Pan Łukasz Tomczak dodał, że oznaczać to może, że jest szansa na poziomie krajowym, ale oczywiście pod warunkiem, żeby Komisja uwzględniła postulaty, żeby to było ex ante określone, nie - jako wyniki wyboru, że tylko te wspólne zasady do wielofunduszowych strategii. Gdyby była zgoda Komisji Europejskiej na to, że ex ante, czyli przed wyborem określane wspólne zasady dla wszystkich strategii, to można zrobić odrębną regulację, tak jak teraz jest ustawa o RLKS-ie, która by szła dalej. To nie znaczy, że wybór byłby regulowany wspólnie, a początek przyznawania pomocy byłby wspólnie uregulowany, reszta zgodnie z zasadami odrębnymi. Można byłoby całość, cały system instytucjonalny dla LEADER-a napisać w jednej ustawie. Natomiast oczywiście źródło finansowania, czyli pieniądze, cele, wskaźniki muszą pozostać właściwe dla konkretnych funduszy. To znaczy, że dla funduszu jest ważne, że chce osiągnąć jakieś cele mierzone wskaźnikami, daje pieniądze, a wykonanie tego wszystkiego odbywa się w oparciu o przepisy właściwe dla jednego z tych funduszy i o tym decyduje. To pomysł, który MRiRW przedstawiało w Komisji Europejskiej. Należy pójść o krok dalej, zdecydować o tym na samym początku, żeby wszyscy wiedzieli, że stoją na wspólnych, jednolitych, skoordynowanych przepisach. Jak gdyby nie było znaczenia, czy to będzie taka strategia, czy inna, system instytucjonalny ma też uproszczone zadanie. Na to póki co nie ma zgody.

Głos zabrała **Pani Mirosława Mochocka**, Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego, która oceniła, że sam przepis wydaje się być bardzo dobry i bardzo elastyczny. I teraz, jak nigdy dotąd, jest rola dla GTL, żeby ustalić w sposób maksymalny, żeby na przykład wszyscy wdrażali strategie wielofunduszowe. Jeżeli by się tak stało i byłoby porozumienie pomiędzy województwami, to spadłby, z MRiRW i w zasadzie ze wszystkich, obowiązek tworzenia wielu ścieżek, czy wielu procedur. Można byłoby stworzyć jedną procedurę dla strategii wielofunduszowych i byłyby wówczas korzyści dla wszystkich – dla wdrażających tę strategię, ktokolwiek by to nie był, bo ma jedne procedury, wdraża je według jednolitych zasad. Pojawiły

się też korzyści dla lokalnych grup działania, bo też mają jedne zasady, łatwo to wszystko ogarnąć, no i korzyści dla instytucji zarządzającej, bo byłoby konieczności monitorowania różnych ścieżek wdrażania. Gdyby udało się dojść do porozumienia i realizować strategie wielofunduszowe, to w takiej sytuacji byłoby wtedy potencjalnie więcej środków na wdrażanie tych strategii.

Pan Witold Magryś dodał, że warto uczyć się na błędach i doświadczenie pokazuje, że wielość procedur niezależnie, na jakim poziomie, czy ministerstw, czy regionów, czy lokalnych grup działania czyni zdecydowanie więcej szkody niż pożytku.

Pani Joanna Gierulska odniosła się do komentarza pani Mirosławy Mochockiej, mówiąc, że został wykonany już krok w postaci ustawy o RLKS-ie. Nie można było pójść dalej przez przepisy. Natomiast też światelkiem w tunelu jest fakt, że przepisy dotyczące EFROW są obecnie mało rozbudowane. Jeżeli wybrana zostałaby wielofunduszowość to po prostu wtedy postępujemy zgodnie z jednym systemem.

Następnie głos zabrała **Bożena Peldiak** z Lokalnej Grupy Działania "Kwiat lnu", zarząd Polskiej Sieci, która zwróciła uwagę na potrzebę zasugerowania regionom wyboru wielofunduszowości i odniosła się do prowadzonych w tej kwestii rozmów na Dolnym Śląsku.

Pan Adam Flaga, Małopolska Sieć LGD spytał o role i zadania LGD w nowej perspektywie? Poruszył też kwestię odnawialnych źródeł energii, może to jest furka dla lokalnych grup działania?

Pan Ireneusz Kamiński, Farnet, zauważył, że skoro LEADER będzie miał do dyspozycji 5% środków w ramach Krajowego Planu Strategicznego, natomiast 40% środków ma iść na środowisko i klimat, to może, żeby na poziomie krajowym powiązać działania LEADER-a z kwestiami środowiska, klimatu? Również z uwagi na to, że społeczeństwo wiejskie jest dość konserwatywne, jeśli idzie o ochronę środowiska, ochrona klimatu jest zupełnie abstrakcyjnym pojęciem jeszcze na polskiej wsi w większości przypadków. Natomiast LGD mają unikalną pozycję, żeby dotrzeć do tego środowiska z tym przesłaniem, mają wiarygodność, a jedynie brakuje im środków, którymi mogłyby oddziaływać na zmiany na wsi także w sferze ochrony środowiska, a jednocześnie kształtować świadomość społeczności wiejskiej. Gdyby w sposób formalny powiązać działalność LGD z tą częścią planu strategicznego, która dotyczy środowiska i klimatu, byłaby szansa na zapewnienie w dużym stopniu przyszłości LGD, jeśli idzie o wykorzystanie tego potencjału, który przez kilkanaście lat już jest tworzony, a w tej chwili jest ewidentnie niewykorzystany z racji nadmiernych procedur z jednej strony, z drugiej strony z racji niedostatecznych środków.

Pan Tomasz Piłat, reprezentujący Lokalną Grupę Działania Południowa Warmia, Związek Stowarzyszeń LGD Warmii i Mazur, poruszył kwestię przekonywania zarządu województwa do RLKS-u, rozmów z różnymi osobami, z różnymi podmiotami, właśnie między innymi z departamentami odpowiedzialnymi za Regionalny Program Operacyjny, z organizacjami pozarządowymi. Następnie zadał pytanie o stosunek innych ministerstw odnośnie RLKS-u?

Pani Joanna Gierulska, odniosła się do poruszanych tematów. Zaznaczyła, że jeśli chodzi o OZE, to część LGD już w tej perspektywie korzysta z tego zakresu wsparcia, jakim jest budowanie świadomości odnośnie klimatu i środowiska, bo został wpisany taki zakres wsparcia w programie. Jeśli chodzi o powiązanie z klimatem, prawdopodobnie będzie ono konieczne. Natomiast problematycznym może okazać się wykorzystywanie wskaźników do klimatu, które są już takie bardzo techniczne. Oczywiście należy uznać to za pomysł na to, żeby te 40% wyrobić. Odniosła się również do pytania Pana Tomasza Piłata, zaznaczając, że można mówić jedynie o odczuciach, bo brakuje stanowiska oficjalnego RLKS-u. Zaznaczyła że jej zdaniem w PO RYBY pewnie będzie kontynuowany, bo w tym programie nawet bez obowiązku jest kontynuowany, zawsze się znajdują jakieś środki. Jeśli zaś chodzi o Ministerstwo Rozwoju, to wydaje się, że ten instrument podoba się im coraz bardziej. Natomiast należy postawić pytanie, czy podoba się im również z udziałem MRiRW. Bo zapewnienia, że to ciekawy instrument, że to jest ciekawsze niż ZIT, że to jest lepsze przez to, że jest oddolne, to jedna kwestia. Inną jest jednak chęć współpracy, bo gdy pojawia się temat wielofunduszowości, to entuzjazmu jest jakby mniej. Zdaniem Joanny Gierulskiej sam instrument się zaczął przebijać tam, jako instrument, który jest atrakcyjny, należy postawić pytanie, czy zdecydujemy się, jako kraj na wspólne wdrażanie, zaś RLKS już nie jest tak traktowany, jak parę lat temu, czyli za zbędny instrument, który właściwie niewiele dobrego przynosi. Sporo się zmieniło, a nawet niewielkie doświadczenia z dwóch województw dały sporo do myślenia. Zaznaczyła jednak, że są to jedynie jej osobiste refleksje, a nie oficjalne stanowisko.

Głos następnie zabrała Pani **Joanna Sokólska**, z Podlaskiej Sieci Lokalnych Grup Działania. Odnosząc się do wypowiedzi Pani Mirosławy Mochockiej zaznaczyła, że RLKS-y mogłyby być powszechne, na poziomie wszystkich województw i nie trzeba tego już udowadniać, że wtedy byłoby prościej. Jako przykład trudności podała fakt, że kilka miesięcy temu Departament Rozwoju Regionalnego zapytał Podlaską Sieć, czy mogłaby zrobić ewaluację, w tej chwili już wdrażania w województwie, żeby stworzyć jakiś dobry model, dobry przykład. Pojawiły się jednak pytania – komu ma to służyć, czy to nie jest kolejny element kontroli, w który Sieć włoży dużo pracy. Gdy już uznano, że warto to zrobić pojawił się problem, że nie ma z czego to sfinansować tych działań. Na szczęście po ostatniej wizycie przedstawicieli Komisji Europejskiej pojawiło się zapewnienie, że ewaluację sfinansuje KE. Potrzebne są jak widać pomysły na rozwiązanie tych najbardziej newralgicznych punktów, ale już na poziomie roboczym, nie na poziomie przepisów czy ustaw. Może powstanie model, z którego inni mogliby skorzystać, żeby zobaczyć jak to na żywym organizmie wyglądało w tej perspektywie. Poruszyła także temat OZE w kontekście RPO i kwestii i podwójnego VAT-u.

Pan Witold Magryś zaznaczył, że wszyscy czekają z niecierpliwością na ten model, wyniki ewaluacji i że na poziomie politycznym najważniejsze będą korzyści. Oczywiście kwestie operacyjne, jak to poukładać wdrożeniowo, to dla wdrożeniowców będzie jest istotne, ale przede wszystkim powinny wyeksponowane zostać korzyści wynikające z tego mechanizmu.

Pan Edmund Bożeński, Urząd Marszałkowski woj. lubelskiego, zwrócił uwagę na fakt, że rozmowa dotyczy projektów rozporządzeń z nowej perspektywy finansowej. Spytać o plany dotyczące wdrażania już nie PROW-u, tylko Krajowego Planu Strategicznego? Jaka jest w tym

rola województw przypisana w tym nowym systemie instytucjonalnym? Czy ona będzie większa, czy ona będzie mniejsza, czy jej nie będzie w ogóle?

Pani Joanna Gierulska odpowiedziała, że ma na ten temat jeszcze żadnych dyskusji. Tworzenie dwóch filarów jest czymś nowym, a jednocześnie, jeśli chodzi o system wdrażania, to nie ma żadnych przepisów unijnych, które powodowałyby, że trzeba jakoś go ujednoczyć, stąd też wszystkie opcje są możliwe – mogą pojawić się pewne zmiany, może też zostać po staremu. Istotną na chwilę obecną kwestią jest to, żeby zastanowić nad tym, jak KPS przygotować od strony tego, co można w LEADER-ze robić i nad rolą LGD, żeby unikać dublowania się zadań. Można rozważyć delegowanie tych zadań do jednego podmiotu i np. LGD wybiera sobie podmiot, który ich obsługuje administracyjnie. Takie rozwiązanie w wielu państwach funkcjonuje, nadal planowany jest ryczałt, więc nie byłoby problemu z rozliczaniem przy takim rozwiązaniu. Podkreśliła również, że warto byłoby się zastanowić nad systemem globalnie. Pewnymi informacjami są te, że instytucją zarządzającą będzie Ministerstwo Rolnictwa i na pewno będzie agencja płatnicza, i LGD też będą.

Ad. 5. Łukasz Tomczak, Z-ca Dyrektora DROW, MRiRW przedstawił Stanowisko Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w kwestii kamieni milowych. w podejściu LEADER/RLKS w okresie programowania 2014-2020.

We wstępie do swej wypowiedzi, wspomniał o nowelizacji rozporządzenia dla kosztów bieżących. Następnie omówił zmiany w umowie ramowej - punkt 1, który mówi o rzeczowym wykonaniu umowy ramowej. Jeżeli do 31 grudnia 2018 roku LGD: nie osiągnie co najmniej 40% poziomu każdego ze wskaźników produktu albo 60% średniego poziomu realizacji wszystkich wskaźników produktu obliczonego jako stosunek sumy poziomów realizacji każdego ze wskaźników produktu oraz liczby wskaźników produktu, przy czym poziom realizacji każdego ze wskaźników produktu nie może przekraczać 100%, które zostały przewidziane do realizacji w LSR w latach 2016 – 2018, a w przypadku gdy LSR przewiduje finansowanie operacji w ramach RPO, dodatkowo nie osiągnie w ramach LSR 85% wartości wskaźników produktu ujętych w Ramach Wykonania Osi, przewidzianej do osiągnięcia do końca 2018 roku lub nie wykorzysta co najmniej 60% środków finansowych przeznaczonych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR w latach 2016–2018, a w przypadku, gdy LSR przewiduje finansowanie w ramach: PROW, dodatkowo nie wykorzysta co najmniej 20% środków finansowych przeznaczonych na utworzenie/utrzymanie miejsc pracy w ramach LSR; PO RYBY, dodatkowo nie wykorzysta co najmniej 20% środków finansowych przeznaczonych na utworzenie/utrzymanie miejsc pracy i utworzenie przedsiębiorstw w ramach LSR kwota określona w § 4 ust. 1 umowy w ramach danego funduszu ulega obniżeniu o 10 %

Łukasz Tomczak dodał, że w tekście przygotowanego aneksu zostało zmienione słowo program na fundusz. Uwzględniono także propozycję województwa podlaskiego - dwie kwestie: rozluźnić możliwość dawania bonusów – hamulec był na 20%. Województwo podlaskie zaproponowało, że to może być nawet 60%, co uwzględniono w tym aneksie.

Dodatkowo dodano ograniczenie w paragrafie, który mówi o zmianach umowy ramowej tak, aby nie było możliwe, zmniejszenie środków zaplanowanych do finansowania realizacji

przedsięwzięć, które są finansowane lub współfinansowane ze środków wynikających z podwyższenia, o którym mowa w paragrafie 8, ustęp 3.

Pytanie do prezentacji zadał pan **Piotr Łukasik**, reprezentujący Urząd Marszałkowski woj. Mazowieckiego - w zmienionym zapisie w paragrafie 8 umowy ramowej, punkt 1, podpunkt b - żeby skorzystać z tej alternatywy, jeśli chodzi o wskaźniki, to na końcu jest jeszcze zastrzeżenie, że przy czym poziom każdego ze wskaźników produktu nie może przekraczać 100%. I skąd to się wzięło i czy to na pewno jest potrzebne?

Łukasz Tomczak odpowiedział, że jest potrzebne – ze wskaźnikami jest problem, ponieważ jedne grupy borykają się z problemem, że nie mogą wyjść poza jakieś 10%, 20%, a są grupy, które zrealizowały wskaźniki na poziomie 300%. Może przekraczać, ale do odliczenia średniej liczy się maksymalnie 100%.

Zaznaczył także, że chodzi o to, że o ile ustęp 1, mówi o pewnym obligo, jeżeli są spełnione jakieś przesłanki, to zmniejsza się środki, to z kolei ustęp 3, zarówno w wersji, która obowiązuje, jak i w wersji proponowanej, mówi o tym, że może być zwiększona kwota i może być maksymalnie o 20% albo 60%, więc w zależności od tego, jakie będą możliwości finansowe, czy mapa w Polsce grup i z jakimi warunkami, jak to będzie wyglądać, tak zostanie zaproponowany system podziału tych środków lub jakieś kryteria tak, żeby uwzględnić to, co już jest, oczywiście proporcjonalnie do potrzeb. Okaże się dopiero na początku stycznia, kiedy będzie można ustalić ile grup potencjalnie wchodzi w ten ustęp i wtedy dopiero to się wyjaśni, ile środków będzie dostępne, tyle będzie postawione do dyspozycji na dodatkowe środki.

Ad. 6. Następnie **Przewodniczący Pan Witold Magryś** przeszedł do kolejnego punktu posiedzenia - Podjęcie uchwały w sprawie zaopiniowania zmian w projekcie Planu Operacyjnego KSOW dla działania „Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania”. I poprosił przedstawiciela jednostki centralnej o krótkie wprowadzenie, czego dotyczy uchwała.

Pani **Agata Markuszewska** przedstawiła zmiany w Planie Operacyjnym na lata 2018-2019 dla działania 4, które głównie dotyczą zwiększenia kwot oraz dostosowanie terminu realizacji osiągniętych rezultatach do faktycznie wykonanych operacji.

Przewodniczący Pan Witold Magryś poddał pod głosowanie zmiany w uchwale nr 11 w sprawie zaopiniowania zmian w projekcie Planu Operacyjnego KSOW na lata 2018-2019 dla działania „Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania, w tym zapewnienie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i transnarodowej” została przyjęta jednogłośnie.

Ad. 7. **Pan Krzysztof Rodzik** przedstawił zmiany legislacyjne dotyczące pomocy technicznej (KSOW) oraz istotne zmiany w dokumentacji konkursowej (3/2019) - Zmiana art. 57c, 57d, 57g ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Dotyczyć będą przekazania całego

procesu dotyczącego oceny i wyboru operacji partnerów KSOW (składanych na poziomie krajowym) oraz oceny wniosków o refundację i wypłaty środków partnerom KSOW do jednostki centralnej KSOW. Po zmianie przepisów JC KSOW będzie odpowiadać dodatkowo za: wybór operacji partnerów KSOW; wypłatę środków finansowych partnerom KSOW; odzyskiwanie od partnerów KSOW środków w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w ich wydatkowaniu. Zmiana ustawy o ROW ma na celu w szczególności skrócenie i uproszczenie procesu wyboru operacji złożonych w drodze konkursu przez partnerów KSOW do jednostki centralnej oraz wypłaty tym partnerom środków finansowych z tytułu realizacji tych operacji.

Następnie głos zabrał **Ryszard Kogut**, który przedstawił informację o szkoleniu dla partnerów KSOW na początku przyszłego roku. Zazaczył także, że kierunek działań jest taki, żeby procedurę uprościć, ułatwić działanie wszystkim partnerom także, żeby mogli zgłaszać operacje i bez przeszkód je realizować. Następnie przedstawił istotne zmiany w dokumentacji konkursowej dla partnerów KSOW – konkurs nr 3/2019: Ograniczenie, iż kryterium „Co najmniej połowę grupy docelowej operacji stanowią osoby do 35 roku życia mieszkające na obszarach wiejskich” może być spełnione tylko w 5 z 11 form realizacji operacji (z uwagi na formę realizacji operacji); rozszerzenie zakresu wskaźnika dotyczącego doradców rolniczych o doradców leśnych, rolnośrodowiskowych i ekspertów przyrodniczych; dodanie klauzuli informacyjnej dotyczącej przetwarzania danych osobowych we wniosku o wybór operacji. Kolejnymi zmianami będą również: Uproszczenie wniosku o wybór operacji w zakresie wymaganych informacji, w części: „Uzasadnienie potrzeby realizacji operacji”, „Identyfikacja grupy docelowej operacji”, „Uzasadnienie wyboru formy realizacji operacji”, „Przewidywane efekty realizacji operacji oraz przewidywany wpływ jej realizacji na rozwój obszarów wiejskich”; Rezygnacja w „Załączniku nr 1 do wniosku o wybór operacji - Zestawienie rzeczowo-finansowe” z uzasadniania przez partnera KSOW zgodności kosztu z zakresem operacji i niezbędności kosztu do osiągnięcia celu operacji oraz wskazywania planowanego trybu wyboru wykonawcy; Doprecyzowanie zapisów Instrukcji biorąc pod uwagę błędy popełniane przez partnerów KSOW we wnioskach o wybór operacji oraz wnioskach o refundację, jak również sugestie podmiotów dokonujących oceny tych wniosków; Wyjaśnienie kogo należy rozumieć pod pojęciem przedstawiciela LGD – pracownicy i członkowie; Określenie w umowie, że przekazanie refundacji nastąpi w terminie określonym w dniach od dnia złożenia poprawnie wypełnionego wniosku o refundację (nie od dnia jego zatwierdzenia).

Pan Piotr Sadlocha, Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej, zwrócił uwagę na kwestię wkładu własnego i skąd on pochodzi i faktu, że 10 procent nie może pochodzić od wkładu uczestników szkoleń. Opłaty mogłyby mobilizować uczestników do udziału w szkoleniach.

Pan Ryszard Kogut odpowiedział, że w przypadku operacji realizowanych przez partnerów KSOW w 100 procentach są to kwalifikowanie, czyli to jest pierwsza kwestia. Nie można dopuścić do takiej sytuacji, że dojdzie pobrania opłaty od przedstawiciela, od członka grupy docelowej, później to dodatkowo zostanie przedstawione do refundacji. Druga kwestia jest taka, że wprowadzenie opłat w pewnym sensie by mogło zniechęcić potencjalnych chętnych do uczestnictwa w tych spotkaniach. Założenie od początku było takie, żeby dostęp do udziału w

szkoleniach, konferencjach, wyjazdach był bezpłatny. Odniósł się także do kwestii, że pobieranie opłat jakby minimalizuje ryzyko uczestnictwa, sugerując, że można oczywiście pobierać te opłaty, ale jako kaucję, jeżeli zaś ta osoba weźmie udział w szkoleniu, należałoby mu pobraną opłatę zwrócić.

Pani Małgorzata Kramasz, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, sekretarz FAOW-u, zadała pytanie odnośnie zmian w dokumentacji konkursowej, z prośbą o wyjaśnienie, kogo należy rozumieć pod pojęciem przedstawicieli LGD, czy poza pracownikami i członkami można mówić również o partnerach LGD? Poruszyła też kwestię zaliczek, 2-letnich projektów oraz rozliczania co kwartał i zaliczkowania, co mogłoby być pomocne przy realizacji projektów KSOW-u. Zgodziła się ze stanowiskiem Piotra Sadłochy, opierając się własnych doświadczeniach, że odpłatność powodowałaby większą odpowiedzialność za przesłane zgłoszenie i nie generowałaby potem strat w instytucji, która to organizuje. Jej zdaniem jest to temat do dyskusji, którego nie należy się bać, szczególnie w sytuacji, gdy LGD-y w przyszłości mają się same utrzymywać.

Pan Ryszard Kogut ustosunkował się do poruszonych zagadnień. Należy pamiętać o tym wskaźniku, że jeżeli rozszerzono by definicję dodatkowo jeszcze do partnerów przedstawicieli, do partnerów LGD, to mogłoby to zamazać ten wskaźnik. Jeśli chodzi o kolejną kwestię, czyli zaliczki - wprowadzono możliwość składania wniosków etapami, z tego względu, że na obecnym etapie nie ma możliwości wprowadzenia zaliczek w tej perspektywie finansowej. Wprowadzenie etapowego rozliczenia operacji umożliwi sytuację, że partnerzy KSOW otrzymają szybciej środki i to jest cel wprowadzenia etapowego rozliczenia. Odniósł się również do opłat – jeżeli prawdopodobne jest ryzyko, to można pobierać kaucję, która zostanie oddana temu uczestnikowi po jego udziale w tej operacji. Natomiast nie zostały przewidziane żadne opłaty, z uwagi również na fakt, że były takie sytuacje, że partner KSOW, który składał wniosek, te opłaty traktował jako wkład własny, a za wkład własny otrzymywał dodatkowe punkty, czyli był wyżej rankingowany. Stąd też nie ma pozwolenia na to, żeby były pobierane opłaty niezwiązane z ryzykiem braku uczestnictwa w danym wydarzeniu.

Przewodniczący Pan Witold Magryś podsumował tę część dyskusji, zaznaczając, że wszyscy pozytywnie oceniają to, co zostało przedstawione i powiedziane na temat KSOW-u. W tych ostatnich wypowiedziach pojawiały się dalsze oczekiwania i należy je wziąć pod uwagę przy kolejnych modyfikacjach przepisów i rozwiązań, szczególnie kwestię ograniczenia ryzyka wnioskodawcy. Przypomniał o spotkaniu w tej kwestii, gdzie szczegóły będą też przedstawiane.

Głos zabrała również **pani Krystyna Różyńska**, województwo pomorskie, która podjęła kwestię KSOW jako elementu pomocy technicznej i faktu, że sposób oceny wniosków partnerów KSOW, jest efektem tego, czego agencja oczekuje weryfikując wnioski o płatność – które wydatki nie zostaną zakwestionowane itp.

Ad. 8. W kolejnej części posiedzenia **pani Małgorzata Kramasz**, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich przedstawiła projekt Akademia Umiejętności Animatora LGD, którego priorytetem było włączenie społeczne, ograniczanie ubóstwa i rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich, zaś celem projektu była aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz

podejmowania różnych ciekawych inicjatyw. Projekt realizowany był w 16 województwach podzielonych na 4 subregiony. Czyli: grupa pierwsza - zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie. Grupa druga - lubuskie, dolnośląskie, opolskie i śląskie. Grupa trzecia - warmińsko-mazurskie, podlaskie, mazowieckie i łódzkie. I grupa czwarta - świętokrzyskie, małopolskie, podkarpackie i lubelskie. Skąd pomysł? Wtedy, kiedy podczas rozmów na GTL-u okazało się, że LGD-y mają potrzeby szkoleniowe. Po analizie potrzeb stwierdzono, że brakuje w terenie animatorów. Zajęci pracownicy, członkowie, zajęci swoimi różnymi projektami, a w terenie, no dzieją się ciekawe rzeczy, ale wyglądało na to, że jest potrzeba przygotowania animatorów. Jakie były działania? Po pierwsze warsztaty, dość intensywne, 4 grupy miały 3 warsztaty po 3 dni, czyli w sumie 9 dni. Drugie ważne działanie to był konkurs, należało zaktywizować animatorów. W każdym subregionie zorganizowano seminaria i wyjazd studyjny. Wyjazd studyjny miał na celu przede wszystkim pokazanie ciekawych rzeczy, które się dzieją na obszarze tych 4 województw, które były nazywane subregionem. I ostatnie działanie to była konferencja w październiku. Następnie omówiła szczegółowo podjęte inicjatywy i podumowała projekt: 72 animatorów zdobyło nowe kompetencje; animatorzy wykazali się ogromnym zaangażowaniem; większość wykonywała zadawane tzw. prace domowe; zaprezentowali ciekawe inicjatywy lokalne; animatorzy wykazują zainteresowanie kolejnym podwyższającym kompetencje projektem.

Prezentację skomentował minister **Ryszard Zarudski**, zaznaczając, że projekt jest ciekawy i teraz najważniejsze będą jego efekty i pracy nad animacją. Zadał pytanie o to, czy LEADER administratorem, czy animatorem? Oczywiście w jakimś sensie odpowiedź jest prosta – i jednym i drugim. Projekt z pewnością dał potężną dawkę treści, informacji, doświadczenia, umiejętności, wiedzy.

Ad. 9. Bożena Pełdiak przedstawiła relację z wyjazdu studyjnego do Portugalii zorganizowanego w ramach wsparcia Jednostki Centralnej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, celem tej wizyty była wymiana doświadczeń, przede wszystkim w zakresie przygotowania i realizacji projektów współpracy w przyszłości oraz nawiązania kontaktów przedstawicieli polskich LGD z portugalskimi. I ewentualność przygotowania projektu współpracy na następne lata. Portugalia i ten obszar został wybrany. W wizycie uczestniczyło 28 przedstawicieli LGD z terenu całego kraju. Uczestnicy odwiedzili 2 Lokalne Grupy Działania: LAG Terras Dentro 2020 oraz LAG Al Sud Esdime, w których dowiedzieli się jak funkcjonują LGD w Portugalii, poznali zasady dofinansowania przedsiębiorczości i projekty, które powstały za pośrednictwem portugalskich LGD dzięki wsparciu ze środków inicjatywy LEADER/ PROW 2007 - 2013 i RLKS. LGD w Portugalii działają jak agencje, a finansowanie jest wielofunduszowe, natomiast EADER to jeden z funduszy z których wspierają głównie rolników, osoby fizyczne i NGO LAG TERRAS DENTO z siedzibą w Alcacovas – prezentacja działalności: Organizacja istnieje 27 lat, ma status pożytku publicznego, obejmuje obszarem 6 gmin – 22 tys. mieszkańców. LAG Terras Dento wsparło 250 różnorodnych projektów edukacyjnych, wydało 25 publikacji, jest ośrodkiem edukacyjnym i szkoleniowym, wsparł z LEADERA 600 różnorodnych projektów, w wyniku których powstało 300 miejsc pracy. Główni beneficjenci to m.in. rolnicy, osoby fizyczne, NGO. Wspierają i promują produkty lokalne. Następnie omówiła kolejne przykłady wspartej działalności.

Ad.10. Przewodniczący Pan Witold Magryś podsumował obie prezentacje i otworzył dyskusję.

Głos zabrał **minister Ryszard Zarudzki**, który podziękował za dzisiejsze spotkanie i trzy lata, współpracy oraz życzył kolejnego roku owocnej współpracy i dobrej komunikacji, budowania relacji. Wspomniał także o inicjatywie zorganizowania kongresu LEADER, by podsumować stan aktualny, spojrzeć w przyszłość.

Pan Janusz Barczak, reprezentujący Polską Sieć LGD, poruszył kwestię komunikacji z LGD – w 2018 roku do LGD wysłano 32 komunikaty oraz 18 newsletterów. Wszystkie istotne informacje są przekazywane - może być natomiast problem z informacją zwrotną.

Pan Piotr Sadłocha, ze Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej, podniósł kwestię komunikacji i omówił pomysł, by od przyszłego GTL-u robić transmisję na żywo na Facebooku.

Przewodniczący przychylnie odniósł się do prezentowanego przez Piotra Sadłochę pomysłu.

Ad.11. Przewodniczący Pan Witold Magryś zakończył posiedzenie GTL

Wnioski i ustalenia z posiedzenia:

1. Przyjęcie uchwały nr 11 w sprawie zaopiniowania zmian w projekcie Planu Operacyjnego KSOW na lata 2018-2019 dla działania „Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania, w tym zapewnienie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i transnarodowej.

Załączniki:

1. Lista obecności

Sporządziła: Joanna Surowiec